

ברכת אברהם

בשם ה' אל עולם!

שאלות שנשאלו מלפני הדרת יקרת מעלת גדולת קדושת מורנו ורבינו פרשנו ורכבנו קדוש יוצרנו עטרת חכמי גליותינו אדונינו אברהם הרב הגדול הנגיד הקדוש יחיד הדור ופלאו מוזרח שמש עד מבואו מנחתו כבוד בן אדונינו גאלינו בחיר אל המגיה חשכנו מאיר עיני גליותינו משה איש האלקים נביא החכמות צל הגבורות והמזמות עליו השלום.

ורדה מן שכין יעריף בדניאל הבבלי צמנחא קושיות חצלת לה עלי לא חבור משנה חורה מע כתאב מנה צחבחהא פגאובה אל רב רבינו אברהם עלי כתאבה וחל משכלאחה ופסק מעאריצאחה והרה נסבה אל כתאב קאל ז"ל.

משכיל על דבר ימצא ממערב וממזרח וסוקד על דלתות חכמה מגבורה גברה ומכלי קרב שפרה לנו שמה לעזרה ומפנינו יקרה וממאורות מאירה ומענש השמים טהורה ומכפרת ומשעירה למעקלי הישרה ותומכת כבוד ועטרה לבני חבורה ברורה על שלחנה סדורה ובאהבה קשורה ובחצילה מעורה ומשנתה נעורה וידיה מאהבת תכל נעורה וממעדיה חסירה ושוקדה על עולמים לבארה פעמים בארובה ופעמים בקצרה המה בני אלים וראשי חיילים יושבי על מדין ויודעי דת ודין הדולים מעמקי מים אדירים חפזי נוטם שפרירים לדון בכללות ופרטות ומדין דלים להטות ולגלות סתרי למדין מלמדין ושני כתובים באלים כאחד ואין מלמדין ולהסיר תחולות בחמורות וקלוח ולסקל מסלות בסדרי נחלות ושני דייני גזילות וסכסול אחת עשרה מעלות בקדש נכללות ולהסיר מנעולות במה הסד נכללות וחוזרות חלילות ולחזק נחלות באיסורין על איסורין חלות ודין לאו שכללות ובחילוק מעלות שנים עשר מזלות בסוד הקציעות נכללות ובפלאי אחת עשרה כפולות כצור על סלסלות ולתנות ולשנות חכמות ספונות ולהפריש בין הקס לשונות ובין למדין מעינות לפונות כרחלים כבינות ולהשקיט שאונות אנשי התבונות דייני שוגגות וחדונות וסדרי קרבנות חכמות שרותיה האם תמלאנה למימיה ולטלי רביבים ותרעבנה למעדיה ומסך יינה ותכלינה הנפשות לחצרותיה ודבוריה אף היא תשיב אמריה עשו לדביר הגביר שר הנדיבים מויל הרביבים מעני שפתות ערבים ומשביע רעבים מלחמי תודות קרבים ומויל עלובים מסלונים וסרבים ומכנה שביבים מקרבים נלרבים פניהם פני להבים והמה בכתובים מקל תפארה ומשוח מלחמתה ופוחת פתח ומגיש מנחת חבתה ומסלחה לפני י"י צהה נלר מטעה וחותר אזרועה חכם חרשים ונבון לחשים ומגביר חלשים עץ חכמתו ומכר לחדשים ולבקריו חלשים ראש הישישים ולו שם בשלשים כבוד גדולת קדושת חכמינו אדירנו מרנו ורבינו אברהם החכם האדיר דגל הרבנים שומר אמונים יפטר הענינים אב ההמונים יגברו משביח שאונים ויארץ ימים בשמחות וששונים בן כבוד גדולת קדושת מורנו ורבינו פרשנו ורכבנו גיה עפעפינו אדונינו משה הרב הגדול המעט המגדל אות הזמן ופלאו מוזרח שמש עד מבואו כפיר החושים המסלסל תרומיה הנמצא כמים בלים מנחתו כבוד וזך טוב אותו יצוד ישא שלום מלפני אל אלהי הרוחות מחלק הרוחות אל עמים ומשפחות מקצץ נכוחות השת חכמה בטוחות אשר אנו קשובות ועינינו פקוחות לשמיע שיחות דוברי נכוחות ומנחות תחת כסאו תמיד שוחחות ורון ורוממות מקדישות ומשכחות

ומשפחות ותאודונה הנפשות לפורחות ומאופנים ולפני שנאנים לעומתם מכוונים בחנינות חונים ובהנשאים נטענים וברוך שם כבודו עונים ועל משמרותיהם משתנים ערב וזקור משגנים ומחמשה קנינים בעולמו נכונים ובארץ נראו הנגנים ומזרק עינים מאירה עומדת לעד טהורה מפנינים יקרה בזה החמה והלזנה חפרה תומכיה מאושרה מסלסליה מאמירה מבניה צהרה אשר דרכו נסתרה ותופע עליו נהרה ומאזהביה ותומכיה השוקדים על דלתותיה ומתעדים לאלהיה ושינה מנדדים ולמלחמה חומדים ומתענוגי הזמן נחידים ומשלחי אלהים ושודדים ועזדו ומשרתו השמח צתורתו המהפלה על שלותו וגודל מעלתו **דניאל הבבלי** בן סעדיא נ"ע המחלה את פני נדבתו להראותו את צית נכחותו ואור חולדתו וכל שירותו מדי עלותו צית חכמתו ואלהים ירבה תורתו ויחון משרתו בהשבתו ובחמלתו ואם יאמר אדוני זה מה זה ועל מה זה ערך כתב זה אל מזה לבן מזה מי יתן והיה דבר ה' אל אברהם במחזה חני **דניאל** בנותי בספרים וערכי הסדרים אמרי קדש מוצרים ואמת האמרים מאירים כמאורים ומספרים יקרים וחפשי צחדים מקום נהרים יאורים ורוו נמאוי ופקחו עורו וקאירו אישיו והשציחו שאוני ומרוב עצבני המה ינחמוני וכל יקר ראתה עיני מה שלא שמעה אזני מדברי גאוני ובטלו ספקות בלב היו חקוקות וברחובות משתקשקות ושרו כל קטרין ואתגליון מטמורין מכמה דרין מגוברין הדורין ונאחו גברין ופיתחו דלתות סגורות בין שורות מזהירות והופיע נהרות בזמנים סדורות נשים בלות מאירות וישועות רוכבות על אתונות נחורות וחכמות נבררות בקדשי קדשים ובזכורת ודעות טהורות בנגעים ובטהרות וגגדרו הפרעות וגללו המחיות ונמתקו החמומות ולבשנו המחללות ונפשות יהודה מתקצת ומי יוכל פיהו לפנות אבל לפי פלופין צעין חוללת הרבה מעות יש ואין שלתי לרנות וחתה הכהן המשיח תחתיו המושל בגנזיו ובתיו עמוד והתיות תו על מנחות האנשים הנאנחים והנאנקים על דברים כראי חזקים הנאים בנקרת נורים ובנקיקים ולאלי ישראל נזקקים להניח להם מעצם ולהסיר מכאובם ולהחיות לבצם בחיזוק ידים רפות בפירוק התקפות בלבצם מנקפות ושטפיהם סוחפות כרוחות מתנופפות על פני המים מרחפות והודה **נסכה ענואן אל כתאב** כבוד גדולות קדושת יקרת נפירת תפארת מורנו ורבינו ואדונינו **נגידנו אברהם** הרב המושקע הפטיש החזק נגיד עם ו"י צאחות יחיד הדור ופלאו ברוך ו"י ומקוראיו ממזרת שמש עד מבואו עד בלי שמש ינון שמו ועד ירח דור דורים.

נסכה אל גואב אל די גואב בה

אדוננו אברהם זק"ל לר' דניאל הבבלי ז"ל.

הנה אל ישועתי אצטה ולא אפחד אל הדרת החכם הנכבד האהוב הנחמד כג"ק מ"ר ור' דניאל החכם האדיר הגדול האביר איש החמודות חלוק החכמות וגביר התעודות זקן ונשוא פנים יקר ונחמד מפנינים יגביה קהל מעלתו וירבה תורתו וגדולתו בר סעדיה הזקן הנכבד הנכון היקר נ"ע מואת דורש שלומו ומכבד מקומו המשתעשע בחכמתו המשגת בינתו מספר מהלליו הנכסף אליו אחיו **אברהם** בר' משה זכר קדש לברכה.

אמנם כי אתם עם ועמכם תמות חכמה וגודע לכם דעת בינה ומומה לשמע און שמענו חכמתך ורואיך מתפארים צביתך לאמר עמד לתורה גואל ובאר אותה לעיני כל ישראל גלה סודותיה והגליא לאור תעלומותיה והקשה על חכמי מזרח ומערב ודבריו כמים קרים ביום שרצ וישמע הקול למרחוק בינו צוערים ועלזו ישרים כי לא אלמן הדור מן הדורים הנה אחד חכמי הוגיא חדוש עינים וסתר דברי חכמים קדמונים ובכל ענין מלין יחביר ויביע ובכל אשר יפנה ירשיע וחשק זרועו במלחמת התורה וחגר כליו ספרי הגמרא ונשען בדקדוק הפרושים ישנים עם חדשים הנה החזור אשר עמד כל חכם אצלו ולא יכול גבור לעמוד למולו הוגיא צעינינו כל סוד נעלם וגבר צו על גאוני עולם ויבן דיק עליו ויתמרמר בכל כמו אליו ויביאו במזוק ובמזור ולא השאיר

ברכת אברהם

השאיר לו מזג וישמחו לו למטה עד אשר פרץ חומתו הצורה והנה השועלים מהלכים בתוך רחובותיו אחר אשר היו האריות מתרחקים מסביבותיו ויתמחו השומעים לאמר שמענו ויוםם לבנו ולא קמה עוד רוח בנו ונאמר עליהם אל תהיו כפתים לכל דבר מאמינים כי לא זאת דרך הכזבים ולמה נחרד ונתעצב נעמוד על עמדינו ונתיצב עד אשר יבא דבר האיש ונדענו ונראה אם אמת שמענו אזנינו הנה חכמי מזרח ומערב לא עמדו לפנינו וגם את הדוב גם את הארי הכינו ויהיו כמותם הילדים האלה אשר כגילנו ויהי אהנו נושאין ונותנין בדבר וחוקרין לידע התנן מן הדבר והנה אגרת וכל יקר אגרת ולספקות וקושיות אגרת מלאכתה מלאכת חכמים חוקרת על סודות נעלמים פעמים תדבר רבות ופעם תענה עזות רואה מרחוק יעמוד ויבטל ומוציא דבה ברה אלינו יתנכלו ויחרד הרב במחזה ומראה ויאמר הבן להלן את המראה למה בני תעלל הלא אתה גואל היום רבו הולשנים עלינו ונכנסו זרים בנחלתנו וכל אדם ירחיב פיהו כאלו אין עומד לנגדו ואיך יוכל לבך להכיל כזה ולמה זה בני ועל מה זה שקטתה כליש נדסה ולא תעמוד כארי נוסה ותלחום מלחמות אבותיך ותגיל מיד זרים נחלתך ואומר אהה אדוני הכלה אתה עושה את שארית זמני הלא מקצתו לקוח לעבודת גויי הארצות ומקצתו משועבד לניהול כרם ה' לבאות ומעט ממנו נשאר לספרים אשר נתתי ידי בחצורים ולפרושים אשר החלתני בצאורים ואם לזה הענין אתה נותן אותי מתי אעשה גם אנכי לביתי ויאמר יום תוכחה היום ונאמרה שמע ממני וקבל ענה שמור אשר הנחלתני לך ואחרי כן תרחיב את גבולך ואילו המקומות וכיוצא בעניינים הנחתי לך להתגדר בהם פתח פיה ויאורו דברך ותרג דברי הורך ומורך וידעו כי יש לנו גואל וכי לא אלמן ישראל ואומר כעתך כן אעשה ובחסד האל אחסה והנני דניא עתה יצאתי להשקיף בינה ולהודיע כי דבריו ז"ל יש עליהם מגן וזינה וגבורים נלחמו עליהם ולא יכלו להם וקשת וחנית וכבדו ושרין במלחמתם נשברו ואיך יעמדו קנים רזוצים אחד אל אחד נחברו ואם יפה אדוני הקשית וכענין שאלת במקומות ידועים הלא רוב הקושיות רעועים ובחמת דברך טובים ונכונים ומעידים עליך שאתה מן הכזבים אבל בלשון השאלות דברי גדולות ויראה מכללם שהרב ז"ל נתפש בשבילם בטעויות רבות אחת אל אחת משולבות וכאלו נעלמו ממנו אותן הפליאות אשר המה לידך מוצאות משניות הערוכות בסדר נזיקין ונוסח תלמוד מסכת משקין ודברך במקצת מורים חזים לעומתם וממנו הדבר לא נעלם ואיך לא יביאך עליו במשפט אדון העולם ואם לשון כבודך מכבדת אותנו איך נקבל שחד על הרב אדונינו ואילו היה החטא עלינו שחקנו ועברנו ומחלנו ואחר כל אלה הדברים ההולכים על דרך השדים נחזור לעניי קושיותך ונפרש מקומות ספיקותיך ונשיב אל כל מקום ומקום כענינו ועל כל דבר ודבר בלשוננו ולולא רוב עסקינו ודוחק הזמן עלינו לא התאחרו התשובות כל זה הזמן כי הכל בחד האל לפנינו מזמן והאל יגדיל גדולתך וירבה שלום תורתך ויתמיד שלותך וכן יהי רצון.

שאלה א'.

אמר הרב ז"ל בספר קרבנות מ"י שהיו לו שני תינוקות אחד למול בשבת ואחד למול בערב שבת או אחר השבת ושכח ומל שניהם בשבת פטור ולא שנה ליה בין שהקדים של שבת תחילה ובין שהקדים של חול ואחר כך של שבת וקשה לי לפי עניות דעתי פסקא זו שהרי משנת תינוקות חלוקין האמוראין בסידורה רב הונא מתני לה כר' שמעון אליבא דר' יהושע דתנן בפסחים ושאר זבחים ששחטן לשם פסח אם אינן ראויין חייב ואם ראויין הן רבי אליעזר מחייב חטאת ור' יהושע פוטר ואמרינן מאן חנא דשאני ליה בין ראויין לשאינן ראויין רבי שמעון דתניא וכולי ואשכחן דלא פטר ר' שמעון אליבא דר' יהושע אלא טועה בדבר מזה ונתכון לעשות מזה בזה טעות שהרי זבחים אחרים ששחטן לשם פסח בערב הפסח לר' יהושע כשרין הן בגופן אלא בדבר שאין לו קצבה כגון הפסח אבל השוחט לשם אימורי ציבור חייב וכגון דקדש ושחטינהו צרישא ולא קא פטר אלא בדבר שדרכו לחלף בן זכר ובן שנה וכיון דסבר לה רב הונא אליבא דרבי שמעון סידרה

ברכת אברהם

סידרה על זה הסדר מי שהיו לו שני תינוקות אחד למול אחד שבת ואחד למול בשבת וכולי חייב אחד למול ערב שבת וכו' ר' אליעזר מחייב חטאת ורבי יסווע פוטר ורבי יהודה מחייב לה כרבי מאיר אליבא דרבי יסווע שפוטר אפילו בשאינן ראויין אפילו דבר שיש לו קצבה ואפילו מידי דלא מחלף אע"ג דלא טרוד ביה דהא קתני ר' מאיר אף השוחט לשם אימורי ציבור פטור וקתני בביתא אחד זנחים הראויין ואחד זנחים שאינן ראויין ואמר ר' אליעזר פוטר ה"ה ר' מאיר אפילו בעגל של זנחי שלמים ולא מחלף ואמר ר' נחמן פוטר ה"ה ר' מאיר אפילו חולין לשם פסח אע"ג דלא מיטרד בהו לשום מצוה ור' חייא תלמי לה משום ר' מאיר בפירוש והוצרכו לתרצה כגון דקדים ומל של שבת מערב שבת דליכא זבילות מצוה וליכא למימר דהלכה כר' מאיר שהרי שנינו במשנתנו סתמא כר' שמעון דתני ושאר כל הזנחים וכן השוחט לשם אימורי ציבור חייב ואוקימנא בדלא קדים ושחטינאו לאימורי ציבור ברישא ורמינן מתניתין דתינוקות אמתניתין דפסחים דהא תינוקות אית להו קצבה וקא פטר היכא דטעה בדבר מצוה וטרוד במצוה וקא מסדרין לה בגמרא ברמיא זו כסידורא דרב הוכא על דעת רבי שמעון וכשהעמידה רב אמי בשקדס ומל את של ערב שבת וגבי אימורין כגון שקדס ושחטינאו ברישא ובעינן לאיתובייהו מסיפא מדבריו של ר' מאיר השוחט לשם אימורי ציבור פטורין ורמינן עלה מתניתא דתינוקות לא תנינן לה אלא, משמא דר' חייא מכלל דתוספתא דר' חייא היא כר' מאיר אבל מתניתין לא תנינן לה כר' מאיר אלמא כר' שמעון סבירא לן בטועה בדבר מצוה בין בתינוקות בין בזנחים וסוגיא אחריתא נמי מוכחא דכר' שמעון סבירא לן דהא אמרינן לקמן ור' יוחנן כמאן חי לימא כר' יסווע דתינוקות דילמא שאני התם דזמנו זבול ואין זבול אלא מי שלא נעשית מצותו שמע מינה דאינו פטור אלא אם הקדים את של חול ברישא ואי כר' מאיר סבירא לן לא ה"ה לן ליתויי דלמא שאני התם דזמנו זבול דהא ר' מאיר פוטר ואפילו הקדים של שבת ברישא ובשעה שכל את של חול לא ה"ה כרת לשום מצוה שהרי עשה המצוה אפילו הכי קא פטר וכן נמי יבמותו אע"ג דלאו זמנו זבול פטור אלא שמע מינה כ"ר שמעון אולה סוגיין הלכך ליכא למיפטר בתינוקות אלא מה שפטר ר' שמעון בשני תינוקות אחד למול בערב שבת ואחד למול בשבת ושכח ומל את של ערב שבת ברישא מפני שהוא זבול בחובת היום כדאוקים ר' אמי והוא טרוד בדבר מצוה שה"ה מילת את של חול ומתכוין לעשות מצוה את של שבת חבל אם קדם ומל את של שבת ואחר כך מל את של חול חייב וכן נמי באימורי צבור אם הקדים פטור ואם אחר חייב וכן פסק הוא ז"ל בזנחים כר' שמעון שכן אמר למטה שחט זנחים אחרים לשם פסח בטעות אם ראויין הן לקרבן פסח פטור מקרבן חטאות מפני שחט ברשות ואם אינם ראויין כגון שהיה נקבה או בן שתי שנים חייב חטאת שהרי חיו ראוי למצות הפסח והא לא מתוקמא כר' מאיר דהא ר' מאיר פוטר אפילו בעגל של זנחי שלמים כיון דטרוד ואע"ג דלא מחלף ואפילו בחולין משום דמחלפי ואע"ג דלא טרוד וכל שכן בנקבה וכן שתי נשים שהיה לו לפטור אלא ש"מ מינה כר' שמעון סבירא ליה ומאי שנא בתינוקות דפסק כר' מאיר ומאי שנא בזנחים דפסק כר' שמעון אם יכול מר לעמוד על סוף דעת הרב בדבר זה יבאר לנו הטיב ולא עוד אלא גבי אימורי ציבור אמר וז"ל וכן אם שחט יתר על חובת היום חייב חטאת על התוספת וזה הדבר משמע ואפילו זנחים אחרים לשם אימורי ציבור ובין שקדס ושחט אימורי ציבור ברישא ובין שקדס ושחט אימורי ציבור ברישא אבל שחט זנחים אחרים לשם אימורי ציבור פטור הוא וכל שכן אליבא דר' מאיר דליכא לאקשו בין הקדים בין לא הקדים שהרי בפירוש אמר ר' מאיר השוחט לשם אימורי ציבור פטור ומוקמנא לה כגון דקדם ושחטינאו לאימורי ציבור ברישא ומאי שנא דפסק לא כמר ולא כמר.

תשובה

תורף קושיא זו למה סמך בזנחים כר' שמעון ובתינוקות כר' מאיר וכד מעיינית בגמרא דהאי מתניתין דתינוקות בדוכתא בפ' ר' אליעזר מתגרר לך דוקא דמתניתין כדתני ר' מאיר גרסינן

ברכת אברהם

דגרסינן התם רב הונא מתני חייב ורב יהודה מתני פטור ואמרין דטעמי. דרב הונא דאמר ר' שמעון לא נחלקו וכו' וטעמא דר' יהודה דאמר ר' מאיר לא נחלקו ובתרא הכי אמרין תני ר' חייא אמר ר' מאיר וכו'. ואקשינן אליבא דהאי לישנא השתא. ר' יהושע וכו' ותרצינן אמרי דבי ר' ינאי רישא כגון דקדם ומל של שבת בערב שבת דלא נתנה שבת לדחות וסיפא נתנה שבת לדחות ושמעינן מהאי תירוץא דלא חייב ר' יהושע ברישא אלא מפני דליכא לגביה דחייית שבת אלמא אם יש שם תינוק למולו בשבת פטור לדברי ר' יהושע אף של ערב שבת ואתמה רב אשי לרב כהנא אליבא דהאי תירוץא רישא נמי נתנה לדחות אלל תינוקות דעלמא ופריך ליה לגביה דהאי גברא לא נתנה שבת לדחות וקם ליה האי פירוקא ממשקנא דשמעתא הוא ושמעינן אליבא דהאי מסקנא דאם יש שם לגבי האי גברא דחייית שבת בשיש שם תינוק למול בשבת פטור לא שנה על שלאחר השבת ולא שנה על של ערב שבת ולא שנה הקדים של חול או של שבת והך אוקמתא דאוקי ר' אמי בפסחים שסמכת עלה אליבא דר' שמעון היא דאמר לא נחלקו ר' אליעזר ור' יהושע על שני תינוקות אחד למולו אחר שבת וכולי ועל האי לישנא דהוא מימרא דר' שמעון כדאיפרש בשבת אוקים ר' אמי בפסחים הכא במאי עסקין וכולי ומימרא דר' שמעון בתינוקות לא סמיכין עליה דמדחזינן שקלא וטריא דגמרא אליבא דהאי דתני ר' מאיר שמעינן דדוקא הוא ועוד דמסקנא דשמעתא הוא דהא רב כהנא תירץ אליבא דר' יהושע בלישנא דר' מאיר לא נחלקו ר' אליעזר ור' יהושע על שהיו לו שני תינוקות אחד למולו ערב שבת ואחד למולו בשבת ושכח ומל את של ערב שבת שחייב וכולי ויתירו דמתניתין כדאמרי דבי ר' ינאי ורב כהנא ולפיכך הילכתא אם יש שם אלל האי גברא דחייית שבת פטור בין הקדים של חול ובין הקדים של שבת כדאמר ז"ל ואע"ג דלא סבירא לן בתינוקות בלישנא דתני ר' שמעון דמסקנא דגמרא וסוגיא דשמעתא כר' מאיר אזלי סבירא לן כותיה זנצחים דדוקא דמתניתין כותיה אזלא ולא מפני שסבירא לן בענין זנצחים כר' שמעון דקאמר לא נחלקו ר' אליעזר ור' יהושע על שאינן ראויין וכולי סבירין נמי כותיה בענין תינוקת דהאי כדאיתיה והאי כדאיתיה דמסקנא דגמרא וסוגיא דשמעתא במתניתין דתינוקת אליבא דר' מאיר כדפרשינן ולפיכך סמיכין אליבא דחיתרינן דבי ר' ינאי ורב כהנא דה"ל כרבי יהושע ואוקמתא דמתניתין בענין זנצחים כר' שמעון ולפיכך סמיכין עליה דאמרין בגמרא מאן תנא דשני ליה בין ראויין לשאינן ראויין ר' שמעון היא דתניא זנצחים וכולי וליבא מאן דפליג על האי אוקימתא והואיל וסתם לן התנא כר' שמעון ש"מ דלית הילכתא כר' מאיר כהאי ענינא דמחלוקת דזריחא וסתם מתניתין הלכה כסתם מתניתין ולענין אימורי צבור לא ידעתי היאך בא משמע דצורו ז"ל שאמר וכן אם שחט יתר על חובת היום חייב חטאת על התוספות כשאמרת משמע בין שקדם ושחט אימורי צבור ברישא ובין שלא קדם היאך יביא יתר ותוספות אלא אחר העיקר אין משמע יתר על חובת היום אלא ששחט חובת היום והוסיף אחר כך ושחט זנצחים אחרים ומפני זה אמר ז"ל חייב חטאת על התוספות כדמוקינן בדקדים ושחטינהו לאימורי צבור ברישא והאי אוקמתא בענין זנצחים ליכא מאי קא דחי לה וליבא מאן דסליק אדעתיה דה"ל כר' מאיר באימורי צבור דיתירי הוא לגבי רבים ולית הלכתא כותיה וכבר צרינא להא מלתא היטב.

שאלה ב.

ועוד קשיא לי שאמר ז"ל בספר קרבנות (פרק שני מהלכות קרבן פסח) דנ"א שהאון טובל ואוכל פסחו לערב שמת לו המת אחר חנות שכבר נתחייב בקרבן פסח אבל אם מת לו המת קודם חנות אין שוחטין עליו אלא ידחה לשני ואם שחטו וזרקו עליו הדם טובל ואוכל לערב שמעינן מהא שאם מת לו המת קודם חנות ועבר עליו חנות ואע"פ שלא ניטמא אינו מתחייב בפסח מפני שהוא אונן נמצא מה שאמרו חכמים צאון לא העמידו דבריהם במקום כרם אינו אלא

ברכת אברהם

אלא לאחר חנות אצל קודם חנות העמידו וגדחה לפסח שני ואע"פ שהלכה זו חמורה וזריכה לפנים ולפני-ולפנים קשיא לי בזה טובא חדא דמי שמת לו מת אחר חנות לאו אונן קרינן בזה דהא מחייב קודם לכן ולא חל חנות עליו ואם כן מאי לא העמידו דבריהם ולא אשכחת לה אלא קודם חנות דחל עליה חנות ואפילו הכי בלילה יחייבו אותו באכילת פסח והיינו דתנן האונן והמפקח בגל וכולי שוחטין עליהן לכתחלה ועוד הכי אשכחן תנא דפטור אונן ודחה אותו לפסח שני והא תנו רבנן אילו שעושים את השני זבין והזבות ולא תנא אונן בהדיה ועוד הא תנן מי שהיה עומא או בדרך רחוקה ולא עשה את הראשון יעשה את השני שאילו פטורין מן הכרת ואילו חייבים בהכרת ואוקים רב ששת דמוזר ואנן קתלי בהדיהו ועלה קיימי ואילו חייבין בזה כרת מכלל דליכא פלוגתא באונן שלא עשה את הראשון חייב כרת ולמאן דשאני לה בין קודם חנות לאחר חנות ליכא לאוקמי אלא בקודם חנות דלאחר חנות לא חלה חנות ולא אונן הוא ואי אמרת הא אשכחן תרתי סוגיא דמוכחי דמת קודם חנות אינו מביא לאחר חנות מביא חדא בפרק מי שהיה עומא הא דת"ר המפריש פסחו וכו' יביאנו לשם הפסח אין בנו וכו' יביאנו לשם שלמים ואמרין בדמת האב אימת אי לימא דמת קודם חנות בנו ממינה עמו יביאנו לשם פסח הא קא חלה חנות העלוהו ותרין רבא לשם פסח שני מכלל דאם חלה חנות עליה לא מיייתי והשגית בפרק טבול יום בזהמים הא דמקשינן בר' שמעון אדר' שמעון דקתני ה' שמעון אומר חנות חלה אינה מדברי תורה אלא מדברי סופרים מיהא דתני ר' שמעון אומר שלמים כשהוא שלם מביא ואינו מביא כשהוא אונן מניין לרבות את הפסח ותרין אבין לא קשיא כאן שמת לו מת קודם חנות וכאן שמת לו מת אחר חנות קודם חנות דלא יחזי לפסח חלה עליה חנות לאחר חנות דאיחזי לפסח לא חלה עליה חנות דשמעת מינה דאם חלה עליה חנות לא מיייתי התשובה על זה היא דקאמרין בפסחים בנו ממינה עמו יביאנו לשם פסח בתימה הא קא חלה עליה חנות הכין הוא פירשא הא קא חלה חנות עילויה והיכי מיייתי פסח לבדו דהא תנן ועל כולן אין שוחטין עליהן בפני עצמן ואמאי תני יביאנו דמשמע הוא לבדו ותרין רבא שלא נכתובין התנא אלא לתקן את כבש הפסח וללמד שראוי הוא שיביא פסח שני ואע"פ שמתו מקצת בעליו אם נטמא הבן מביאנו בפסח שני מפני שהוא מצוה להטמא לבדו ולעולם אם לא נטמא ממנו עצמו עם אחרים ושוחטין עליו עממן לא בא לתקן לשון התנא שאמר יביאנו ויך רזבחים דאמר אבין לא קשיא כאן שמת לו מת קודם חנות דחלה עליה חנות לכך שנינו לא יביא ומאי לא יביא בפני עצמו אצל עם אחרים מביא ואע"ג דחלה עליה חנות שלא העמידו דבריהם במקום כרת אצל לאחר חנות דלא חלה עליה חנות יביא ואפילו בפני עצמו נמנחת קודם חנות דחלה עליה חנות ויש לו להטמא לא יביא בפני עצמו אצל מביא עם אחרים ועלה אמרין אצל אונן טבול ואוכל את פסחו משום דקסבר חנות לילה מדרבנן אצל לאחר חנות מאחר שנתחייב בפסח אפילו חנות יום דמאי דאוריתא לא חלה וזין לו רשות להיטמא שוחטין עליו ואפילו בפני עצמו ולא חיישין שמה יטמא כדקאמרין הא דתניא להיטמא לא רבא מטמאין אותו בעל כרחו ומעשה ביוסף הכהן וכולי אהא דתניא ולאחותו מה תלמוד לומר הרי שהיה הולך לשחוט את פסחו אמרת לא יטמא ופרקינן הא קודם חנות הא לאחר חנות יעיין מר בזה מלתא ואם יש ראייה לדברי הרב יאיר עיינו בזה שאין בנו כח להשיג.

תשובה

רא ידעתי מאי קשיא דהא תנן טבול ואוכל את פסחו לערב ושקלינן וטרינן בזהאי מתניתן טובא בפרק טבול יום ואסיק אבין אידי ואידי כי מת לו מת קודם חנות דלא חזי לפסח חלה חנות עליה מת לו מת אחר חנות דאיחזי לפסח לא חלה חנות עליה וכך מפרש בפרק מי שהיה עומא משקלא וטריא דגמרא במפריש את פסחו ומת דקודם חנות אידחי ליה לפסח שני נמנא הא דתנן אונן טבול ואוכל את פסחו לערב תדונא בשמת לו מת אחר חנות דכבר אי חייב ליה

ברכת אברהם

ליה בפסח קודם האנינות ומפני זה לא חלה אנינות עליה ולא העמידו דבריהם במקום כרת וסך שינויא דשנית להכי שמעתתא בהשזכתך ואמרת דלא אחא גמרא אלא לאשמעינן דקודם חנות אינו מביא קרבן פסח לבדו ולאחר חנות מביא אפילו לבדו לא ידעתי וניין לך תירוק זה אי מגמ' לא ידענו ולא ראינו הודיענו באיזה מקום באי תירוק זה ואי מסבירא לא מנחין תלמוד ערוך מוכיח דלאחר חנות מביא וקודם חנות נדחה והדרינן לשנויך דבאי האי שינויא אמרינן ואכן אשנויי ניקו וניסמך כל שכן שאינו שינוי מצוי בתלמוד אלא בסבירא די לך ודאמרת דלא אירי גמרא אלא צענין הכבש עצמו אס' ידחה לפני או לא ידחה אס' תדחוק ותאמר כך שמעתא דפסחים דהיא צענין המפריש את פסחו מה תאמר בשמעתא דזבחים דהיא צפירוש צאון עצמו ואמרינן קודם חנות דלא חזי לפסח חלה אנינות עליה ולאחר חנות דאיתני לפסח לא חלה אנינות עליה וכמה יס' לתמוה על זה השבש שאמרת ראובן דחלה אנינות עליה אע"פ שאינו שוחטין עליו צפני עצמו שוחטין עליו עם אחרים דמאחר דחלה אנינות עליה ולא חזי לפסח מה לי צפני עצמו מה לי עם אחרים וכי יעלה על הדעת דאובן דתנן גבי מפקח צ"ל וחבריו חין אובן דלאחר חנות דהוא ראוי ומחוייב לקרבן וזון הדין היה לשחוט עליו אלא צפני עצמו אלא גזירה שמה מפני כאב לב לא יאכל וישאר הצפר ויבא לירי שריפה והיינו דתנן ועל כולן חין שוחטין עליהן צפני עצמן שלא יביאו את הפסח לירי פסול ולדבריהן אובן דקודם חנות כאב לבו הרבה ומפני זה חין שוחטין עליו צפני עצמו ושללאחר חנות לא חיישינן ביה שמה יביא את הפסח לירי פסול שכאב לבו מועט ואינו בראשון ומפני זה שוחטין עליו צפני עצמו יביא צארעא וגיוורא בשמי שמיא מי שימות לו מת קודם חנות אכלו מרובא יתר ממי שימות לו מת אחר חנות ואין צנו צורך להאריך צביאור הפסד זה הפירוש ושאמרת צכלל קושייתך היכי אשכחן תנא דפטר אובן ודחה אותו לפסח שני הא אשכחן ליה צענין המפריש פסחו ומת כולי דכדתריץ רבא ושאמרת הא תנן רבנן אלו עושין את השני הזבים והזבות ולא תנא אובן צהדיהו לא קשיא מידי דמידי דפסיק ליה לתנא כגון זבים וזבות תנא מידי דלא פסיק ליה כגון אובן דפעמים נדחה לשני ופעמים עושה בראשון צשמת לו מת אחר חנות לא תנא וסא תנא צהדיהו טמא שהוא טמא מת ואובן שמת לו מת קודם חנות סתמיא דטמא הוא כדגרסינן צזבחים לסויעיה לאצוי ומנא תימרא דשאי לך צין קודם חנות לאחר חנות דתניא לה יטמא מזה לא רבא ליטמא מטמאין אותו צעל כרחו ומעשה ציוסף כהן וכולי ואי צעית אימא תנא ושייר ודקא מקשית מאוקמתא דרב צשמת דמיזיד ואובן דקתני צהדיהו לא קשיא מידי דאין דומיא דמיזיד קאמר מיזיד שהוא חייב צקרנן פסח בראשון כך אובן שהוא חייב בראשון ולא הקריב ואינו אלא צאובן דאיתני לפסח כגון שמת לו מת אחר חנות כדאמר אצוי ולא דחינן גמרא צבי הכי קשיא דמיפרקי מכמה אנפי שאמרת צתחלת צצרך דמי שמת לו מת קודם חנות לאו אובן קרינן ביה טעות הוא דאע"ג דלא חלה אנינות עליה לענין פסח חלה עליה לענין קדשים כדתנן צפירוש טובל ואוכל את פסחו לערב אכל לא צקדשים ולא עוד אלא שאפילו לענין פסח אקרי אובן דאמרינן אובן ומיזיד קתני צהדיהו מלשון השמנה עצמה מדע דאובן קרינן ליה ואע"ג דלא חלה אנינות עליה והמשכילים יבינו.

שאלה ג.

וחו הא דתנן צפסחים מי שחזיו עבד וחזיו צן חורין לא יאכל משל רבו ודייק משנ רבו הוא דלא הא משל עצמו יאכל ורמינן עלה הא דתניא לא משל רבו ולא משל עצמו ופריקין לא קשיא הא צמשנה ראשנה הא צמשנה אחרונה וכן נמי הא דתנן הכל חייבין צביאיה ואוקימנא לאיתויי מי שחזיו עבד וחזיו צן חורין ודקאמר רבינא מי שחזיו עבד יכול פטור מן הראיה וקשיא ליה מתניתן ופרקא כאן צמשנה ראשונה וכאן צמשנה אחרונה דתנן מי שחזיו עבד וחזיו צן חורין עובד את רבו וכולי וצתרינאו פסק צ"ל דמתני צמשנה ראשנה דהכי קאמר לענין פסח (פ"א מהלכות קרבן פסח) מי שחזיו עבד וחזיו צן חורין לא יאכל משל רבו ולא משל עצמו עד שיעשה כולו צן חורין ולענין

ברכת אברהם

ולענין ראייה אמר הרב ז"ל מי שחזיו עבד וחזיו בן חורין פטור מן הראייה מפני נד עצדות שבו ומנין לו דהאי דקאמרי כאן במשנה ראשונה לחייב וכאן במשנה אחרונה לפטור את הטעם מפני נד עצדות שבו קשיא לי היכי מחייב על דעת משנה ראשונה הרי הטעם מזוי ועוד בפסח מה טעם לא הרי מי שכולו עבד חייב בפסח למה על דעת משנה אחרונה אינו אוכל והדעת מכרעת שבמשנה ראשונה מפני שהעבדים פטורים מן הראייה שכל מצוה שהאשה חייבת בה עבד חייב בה ונשים פטורים מן הראייה אמר רבינא דפטור ובמשנה אחרונה שנתחייב רבו מן הדין לשחררו נמצא כמי שנשתחרר וחייב אמרינן הכל לאיתווי מי שחזיו וכולי ובפסח אע"פ שהעבד חייב באכילה על דעת משנה ראשונה לא יאכל מידי דהוה אעבד של שני שותפין דקעדי אהדדי דלא יאכל הכא ודאי קפדי אהדדי משום הכי לא יאכל אבל משנה אחרונה כיון דעל דעת בית דין עומד להשתחרר כמשתחרר דמי וראיה על זה שהרי התלמוד מדמי ליה למעוכב בגט שחרור דאיציאל להו במסכת גטין מעוכב בגט שחרור יש לו או אין לו קנס ואיתנין למפשטה מדהניא המית מי שחזיו עבד וחזיו בן חורין נותן חצי קנס וחזי קנס ליורשיו מאי לאו במשנה אחרונה דלא מחוסר אלא גט שחרור ודחינן לא במשנה ראשונה מכלל דלמשנה אחרונה בן חורין הוא ואינו מחוסר אלא גט בלבד מפני דעת בית דין אם נהדרר לכבוד החכם הגדול ש"ל טעם פסק הרב ז"ל פסקא זו יצרר לנו ושכרו כפול.

תשובה

לדברי משנה ראשונה עבדין ליה תקנה להוציאו מחיובו ומפני זה אוכל משל עצמו ולדברי משנה אחרונה אע"פ שזו היא תקנתו להוציאו מידי חובה שעבדים ובני חורין חייבין בפסח לא עבדין ליה תקנה שמה יהיה זה גורם לעכוב שחרורו ואלו צריכין. לכוח את רבו לשחררו כדי שלא ימנע מן המצות ולפיכך לדברי משנה אחרונה לא עבדין ליה תקנה כלל אלא אמרינן לרבו זה אינו אוכל לא משלך דלא קרינן ביה עבד ולא משל עצמו שאין לו קניה גמורה אלא מהר ישחררו בלבד כדי שלא ימנע מן המצוה ולפיכך נתקנו עד שיעשה כולו בן חורין אבל לדברי משנה ראשונה דליכא חיוב לשחררו עבדין ליה תקנה במצות שהוא חייב בהן מספק כדעבדין ליה תקנתא בשעובר ואוכל משל עצמו וכשם שאין קנייתו גמורה כך אין חיובו גמורה שכבר יצא מתורת עבדים ולא ככנס לתורת בן חורין ולפיכך יוצא בשל עצמו ודברים של טעם הן ולענין ראייה אין הדבר צריך ראייה דמי שחזיו עבד וחזיו בן חורין פטור ממנה דגרסינן בגמרא דהגיגה על פסקת ועבדים שאינן משוחררין אמר רבינא לא נצרכא אלא למי שחזיו עבד וחזיו בן חורין דוקא כמי דקתני ועבדים שאין משוחררין מאי שאין משוחררין אי לימא שאין משוחררין כלל ליתני עבדים סתמא אלא לאו ש"מ שאין משוחררין לגמרי ומאי ניחו מי שחזיו עבד וחזיו בן חורין והואיל ודוקיא דמתניתין כרבינא ומסקנא דגמרא הוא הלכתא כותיה וסך אוקימתא דאמרינן בתחלת המסכת דאמרינן הכל לאיתווי מאי לאיתווי מי שחזיו עבד וחזיו בן חורין דתייה היא דרבינא פליג עלה דאמרינן לא קשיא כאן במשנה ראשונה כאן במשנה אחרונה פירושו דמשנה ראשונה לחייב מספק ולמשנה אחרונה פטור ועל אותו הדרך שפירשנו בתחלה וחיוב הספק מדברי סופרים הוא ולא חייבו בן אע"פ שחייבו במקומות אחרים ודקאמרת דלמשנה אחרונה בן חורין הוא אלא שמעוכב גט שחרור לא יתכן לומר זה דמי שלא הגיע לידו גט שחרור אינו בן חורין שאין העבד קונה עצמו אלא או בכסף או בשטר שהוא גט שחרור אלא מי שחזיו עבד וחזיו בן חורין אין רבו יכול להשתעבד לו לדברי משנה אחרונה דרבנן אפקינאו לשעבודיה ויאלץ משעבוד העבדים ולעולם לא יכנס לתורת בן חורין לגמרי עד שיגיע גט שחרור לידו ולא נעשה חזיו בן חורין אלא בשטר או לא יעשה חזיו האחר אלא בשטר או בכסף וכל מעוכב גט שחרור אע"פ שיצא לחרות לענין שעבוד אינו נעשה בן חורין ליחוסין או לנאות עד שיגיע גט שחרור לידו וכבר הארכנו בתשובה זו יתיר ממה שהיא לריכה.

ברכת אברהם

שאלה ד.

ועוד אמר הרב ז"ל בהלכות קרבן פסח פרק חמישי גר שנתגייר בין שני פסחים וכן קטן שהגדיל בין שני פסחים חייב לעשות פסח שני והוא לא אחיא כר' דאמר שני לאו תשלומין דראשון הוא וכן אמר בספר המנוחות חייב כרת על הראשון וחייב כרת על השני דזרירא וכולי ואמר לבסוף שהלכה כר' וכשעיינתי נראה לי דקשיא ידידיה אדידיה דהא ר' לא נפק ליה דשני רגל בפני עצמו הוא אלא מדרגה הכי וחדל לעשות הפסח ונכרתה. דראשון אי נמי קרבן כי לא הקריב במועדו בשני חטאו ישא כרת אחריתי וקא סבר מגדף היינו מזכר את השם ומגדף כתיב ביה כרת וכתיב ביה במזכר את השם וכא חטאו וגמר האי חטאו דהכא מחטאו ומזכר את השם מה להלן כרת אף כאן כרת אשכחן בפירוש דקא סבר ר' מגדף היינו מזכר את השם ור' נתן סבר מגדף עובד עבודה זרה הוא לכך מאן דפסק כר' בפסח שני מיצעי ליה ליופסק כותיה במגדף והוא ז"ל פסק במגדף כר' נתן דהיינו עובד ע"ז שכן אמר ז"ל הלכות שגגות כל עבירה שחייבין על זדונה כרת חייבין על שגגתה חטאת חוץ משלש עבירות מגדף וכולי עד לפיכך המקבל עליו ע"ז באלוה אע"פ שהוא חייב כרת ואם הזיר נסקל אם קבל בשגגה פטור מן הקרבן לפי שלא עשה מעשה בעשייתה והמזכר את השם לא חייב בו כרת מכלל דמגדף היינו עובד ע"ז והאי סברא כר' נתן הוא ולא אפשר אלא או כר' בפסח ומגדף או כר' נתן בזה וזוהי ועוד הא קימ"לן דהלכה כר' מחזיריו ולא מחזיריו ור' נתן ור' חנניה בן עקביא חולקין עליו בשני דתרויכו סברי תשלומין דראשון הוא ועוד כאן לא פליגי ביניהו אלא בתקנתא ר' חנניה בן עקביא סבר שני תקנתא דראשון הוא אע"פ שהזיר דראשון אינו חייב אלא אם לא עשה את השני במזיד ור' נתן סבר אפילו שגג בשני חייב על הראשון אבל בתשלומין שניהם שווין והוא להו ר' וחזיריו ואין הלכה כר' מחזיריו ולפי סברא זו אין פסח שני מזהו בפני עצמו ליבצר לן מר מאי דאחזינוהו בזה מן שמיא.

תשובה.

למה נדחתה להקשות מגר שנתגייר וכולי הלא בפירוש אמר ז"ל בתחלת פרק חמישי מי שהיה טמא וכולי שאין השני תשלומין לראשון אלא רגל בפני עצמו לפיכך חייבין עליו כרת הנה בפירוש פסק כר' ולענין מגדף נמי לא פסק אלא כר' דמגדף היינו מזכר את השם שכן אמר ז"ל בהלכות ע"ז וכל המורה בע"ז לפיכך תולין עובד ע"ז כמו שתולין את המגדף ושיניהן נסקלין ומפני זה כללתי דין המגדף בהלכות ע"ז וכולי אין המגדף חייב וכולי הנה בפירוש אמר דמגדף מזכר את השם הוא מיהו עובד ע"ז כמגדף ולפיכך תולין אותו כמותו וכי עלה על דעת למירחי דר' דאמר מגדף מזכר את השם ולאו עובד עבודה זרה הוא והא מתניתין דיקא כותיה דתנן בסנהד' כל הנסקלין נתלין דברי ר' אליעזר וחכ"א אינו נתלה אלא המגדף והעובד ע"ז הנה בפירוש תנן דמגדף לאו עובד ע"ז ועוד תנן המגדף אינו חייב עד שיפריש את השם וכולי הנה בפירוש תנן דמגדף היינו מזכר את השם לא יסתפק זה לקטני תלמידי אבא מורי ז"ל כל שכן לו ושאמרת והמזכר את השם לא חייב בו כרת כלל היאך תאמר זה וכבר אמר ז"ל בהלכות ע"ז ואחד העובד ע"ז ואחד המגדף את השם יכול מאחר שהשם מגדף לעובד ע"ז וע"ז חייב בו כרת כך המגדף חייב כרת בפירוש אמר בהלכות שגגות כל עבירה שחייבין על זדונה כרת חייבין על שגגתה חטאת חוץ משלש עבירות מגדף ומזבל מילה וקרבן פסח וכולי וכי משנס נחעלמה ממנו ז"ל דתנן שלשים ושש כריתות בתורה הבח על האם וכולי והמגדף והעובד עבודה זרה ומהאי דאמר בהלכות שגגות נמי יתבאר שמגדף לאו עובד עבודה זרה דכל עובד ע"ז חייב חטאת חוץ ממקבלה באלוה ואלו סבירא ליה דמגדף עובד ע"ז לא הוה מייתי מגדף בכלל פטורין מן החטאת ודקא דיקת מדאמר בהלכות שגגות לפיכך המקבל עליו ע"ז באלוה וכולי מכלל דמגדף דאמר עובד ע"ז לאו דוקיא היא דהכי פירוש דבריו ז"ל לפי שפטר מגדף מקרבן אע"פ שהוא

ברכת אברהם

בלאו שיש בו כרת כדאמר ונתן הטעם מפני שלא עשה מעשה שכן נוסח דבריו והמגדף מפני שאין בו מעשה ונאמר לעולם בשגגה יצא מגדף שאין בו מעשה ואמר אחר כך לפיכך המקבל עליו ע"ז באלוה וכולי כלומר לפי שנפטר מגדף מקרבן מפני שלא עשה מעשה כך יפטר מקבל ע"ז באלוה מקרבן מפני שלא עשה מעשה וזה ברור מדבריו ז"ל הנה נתבאר לך דהאי קושיא לית בה מאי דקשי ליה דדבריו ז"ל ברורים ותרונים ועומדין שהולכין על שורה אחת ואין ביניהם חלוקה כלל ושאמרת ועוד הא קיימא לן דהלכה כר' מחזירו ולא מחזיריו ור' נתן ור' חנניה בן עקביא חלוקין עליו בשני זו ודאי צריכה עיון וראוי לעמוד בה ולהקשות כמותה ופירושה יתבאר מפירוש השמועה אלא נכנס הספק ובזה הקושיא אלא מזה שאמרת שבין לר' נתן ובין לר' חנניה בן עקביא שני תשלומין לראשון ולאו הכי הוא דהכי אמרינן במאי קא מפלגי ר' סבר שני רגל בפני עצמו הוא פירושו שאין השני תלוי בראשון אלא חיוב בעצמו כמו שאר הרגלים לפיכך אם הויד לדבריו בראשון בשני חייב וכן אם שגג בראשון והויד בשני כדאסיקנא לבסוף הילכך הויד בזה ובזה וכולי הויד ושגג בראשון והויד בשני לר' נתן חייב וכולי שגג בראשון והויד בשני לר' חייב וכולי ור' נתן סבר שני תשלומין לראשון הוא ותקוני לראשון לא מתקנין ליה ולפיכך לדבריו אם הויד בראשון ושגג בשני חייב שמשוהיד בראשון נראה לחיוב דתקוני לראשון לא מתקני ליה אליביא ואם לא ישלם התשלומין אפילו שגג בעת התשלומין חייב הוא לא מפני שלא עשה את השני שגג בו אלא מפני שלא עשה את הראשון להויד בו ור' חנניה בן עקביא סבר שני תקנתא בראשון הוא ולדבריו אם שגג בראשון אפילו הויד בשני או שגג בשני אפילו הויד בראשון פטור כדאסקנה בסוף הויד בראשון ושגג בשני לר' וכולי ולר' חנניה בן עקביא פטור שגג בראשון והויד בשני לר' וכולי ולר' חנניה בן עקביא פטור וטעם הדבר שאם הויד בראשון לא נראה לחיוב שכבר עשה לו הכתוב לדבריו תקנה בשני ואם שגג בשני פטור. שבעת התקנה שוגג היה וכן אם שגג בראשון והויד בשני פטור שהראשון שהוא עקר החיוב פטור הוא עליו מפני ששגג בו ואין השני עיקר חיוב עד שנחייב אותו עליו אם הויד בו ולא הויד בראשון הלכך לדברי ר' חנניה בן עקביא אינו חייב אלא בשהויד בזה ובזה כדאמרינן הויד בזה ובזה דברי הכל חייב נמצא עכשיו ר' נתן סבר שני תשלומין לראשון ולאו תקנתא הוא ור' חנניה בן עקביא סבר שני תקנתא בראשון הוא ולאו תשלומין הוא שענין התשלומין אינו ענין התקנה כדפרשין תדע דאם הויד בראשון ושגג בשני לדברי ר' נתן שאומר שני תשלומין חייב ולדברי ר' חנניה בן עקביא שאומר שני תקנתא פטור הנה נתבאר לך דאין ר' נתן ור' חנניה שוין בשני תשלומין כשאמרת ור' אומר שני רגל בפני עצמו הוא ואינו לא תשלומין ולא תקנתא והואיל והדבר כן לא דחינן דברי ר' בדברי ר' נתן ור' חנניה בן עקביא שאין חזיריו שוין בדבריהם עד שנאמר אין הלכה כר' מחזיריו אלא גם הם נחלקין זה אומר תקנה זה אומר תשלומין ואם יאמר אדם אין הלכה כר' דר' נתן ור' חנניה חלוקין עליו ואומרים אין שני רגל בפני עצמו כך יאמר לו אין הלכה כר' נתן מדר' ור' חנניה חלוקין עליו ואומרים אין שני תקנה לראשון וכן נמי אין הלכה כר' חנניה מדר' ור' נתן חלוקין עליו ואומרים אין שני תקנה לראשון הילכך ליכא למיגמר מזה הדרך הלכה לא כר' ולא כר' נתן ולא כר' חנניה אבל מדרך אחרת נדע דהלכה כר' שר' תנא קמא דבריתא והוא ס"ל שני רגל בפני עצמו בא ר' נתן וחלק עליו ואמר שני תשלומין שכן יצא מכלל דבריו כדאפרש בגמרא במאי קא מפלגי וכולי ובזה ר' חנניה בן עקביא וחלק עליו חלוקה אחרת ואמר שני תקנה הוא הילכך הלכה כר' דר' ור' נתן הלכה כר' דהלכה כר' מחזירו ור' ור' חנניה בן עקביא נמי הלכה כר' ומה הטעם עצמו שאין ר' נתן ור' חנניה שוים עד שידחו דברי ר' בדבריהם כשאמרת הרי נתבאר לך דהלכה כר' בלא ספק וכל שכן דסתם מתניתין לענין מגדף כר' כדמפרשין לעיל ולא אשתאר בקושיא זו ספיקא כלל בסייעתא דשמיא.

ברכת אברהם

שאלה ה.

ועוד אמר ז"ל בספר קרבנות (קרבן פסח ראש פרק שני) יחיד ששחט את הפסח לעצמו כשר והוא שיהיה ראוי לאכול את כולו ומשתדלין שלא ישחוט לכתחלה על יחיד שג' יעשו אותו והאי סבירא דאין שוחטין על היחיד כר' יהודה ור' יהודה לא נסיב תלמודיה לפסח ראשון אלא מדכתיב לא תוכל לזבח את הפסח באחד שעריך והאי דכתיב יעשו אותו צפסח שני הוא דכתיב ולפסח שני מיתי מיניה ראי' צפרק מי שהיה טמא וצפסח שני הוא דאמרינן כמה דאיפשר להדור מהדרינן משום דמיעוט שחטי לה וכיון דהדרינן ולא אשכחן אחרים דמימנו צהדי' שחטין עליה לכתחלה ועוד מנא ליה אליבא דר' יהודה שאם שחט כשר ואם תמצא לומר אם שחט כשר מנא ליה דאינו כשר אלא אם כן ראוי לאכול את כולו הא אין ראוי לאכול את כולו פסול ואכן לא שמעינן ראוי ושאינו ראוי אלא לר' יוסי ולכתחלה דקתני יחיד ויכול לאכל שוחטין עליו אבל לר' יהודה בין ראוי לאכל את כולו בין אין ראוי אין שוחטין עליו שמעינן ליה ואי אמרת לכתחלה הוא דלא אבל דאי ענד כשר מאי שנא ראוי ומאי שנא שאינו ראוי הא לא שאני ליה ואי אמרת אזלינן בטר טעמא דראוי לאכלו לא משייר מניה הלכך כשר ושאינו ראוי משייר מיניה ואתי ציה לירי פסול היכי אשכחן כי האי גונא דחייב וכי משום דמשייר מניה מייפסיל כוליה ועוד מקרא דקא מייתי לה לא תוכל לזבח וקרא לא שאני ליה בין ראוי לשאינו ראוי ועוד אי כר' יהודה סבירא ליה דקא מיתי ראי' מלא תוכל לזבח אם כן ליכא למילף מיניה שאין שוחטין את הפסח בצמת יחיד דליתא אלא לר' יוסי דת"ר מנין שאין שוחטין את הפסח על היחיד ת"ל לא תוכל ר' יוסי אומר יחיד ויכול לאוכלו וכולי ואמרינן ור' יוסי האי באחד מאי עביד ליה לכדתניא ר' שמעון אומר מנין לשוחט את הפסח בצמות יחיד ת"ל לא תוכל וקשיא מאי דקאמר ז"ל צפרק ראשון מהלכות אילו חין שוחטין את הפסח אלא בעזרה כשאר הקדשים וכולי עד שג' לא תוכל לזבח את הפסח באחד שעריך ואם כן הוי ליה חדא כר' יהודה וחדא כר' יוסי ממ"נ אי כר' יוסי ס"ל הא ר"ל לא סבד לה כר' ש צמדרש לא תוכל וחי כר' סבירא ליה ניפסיק כר' יוסי שיותר לשחוט על היחיד אפילו לכתחלה ליפרש לן מר מאי דסבירא ליה צמלתא דא.

תשובה.

אע"פ שיש לומר דהאי פסקא כר' יהודה דר' יהודה לכתחלה בלבד אסר דאין שוחטין בלבד קאמר דמשמע לכתחלה וגרסינן בירושלמי על האי מתניתין אמר יוחנן מודה ר' יהודה שאם עבר וזרק את הדם שהרוגה עבר ושחט מתירין לו לזרוק אע"פ כ' לא פסק אלא כר' ולפיכך התנה שיהיה ראוי לאכול את כולו כר' יוסי וכן אמר ז"ל בפירוש המשנה והלכה כר' יוסי וכן קימ"ל דר' יהודה ור' יוסי הלכה כר' יוסי ודקא קשיא לך אי כר' יוסי סבירא ליה אמאי אין שוחטין לכתחלה דר' יוסי בפירוש אמר בצרייתא שוחטין דמשמע אפילו לכתחלה ודאי מקום עמידה הוא מיהו לא אמר ז"ל אין שוחטין לכתחלה בפירוש כמו שדרכו לומר בכל אסור לכתחלה אלא דרך זרח עד שהוא משובח יותר אמר ומשתדלין שלא ישחט לכתחלה על יחיד ולא סמך ז"ל בזה הדבר אלא על הכתוב שהביא ממונו ראי' שנא' יעשו אותו לא על דברי ר' יהודה ולא על טעמיה דאין הלכה כמותו ודקא קשיא לך והאי דכתיב יעשו אותו צפסח שני הוא דכתיב לא בקיאותו אפילו צקרא דאע"ג דכתיב צפסח שני ככל חקות הפ' יעשו אותו קרא אחריתא כתיב צפסח ראשון כל עדת ישראל יעשו אותו ומנה אייתי ז"ל הראיה וליכא עליה קושיא וכאשר פירשנו לנו בתלמוד צפרק מי שהיה טמא צפסח שני ועשו אותו כמה דאפשר אין שוחטין את הפסח על היחיד הוא הדין ויעשו אותו הכתוב צפסח ראשון וראיה חזקה היא זו לו ז"ל.

ברכת אברהם

שאלה ו.

ועוד קשה לי מה שאמר ז"ל (פרק א') שהמקריב את הפסח אף בשעת היתר הצמות צומת יחיד לוקה שג' לא תוכל לזכות את הפסח וגו' מפי השמועה למדו שזו אזהרה לשוחט צומת יחיד אף בשעת היתר צמות והא' כרצון ליתא שהרי כללו שנינו בפרק פרת חטאת וחכ"א כל שאין בו כרת אינו בלגל וכו' שמעון נמי ליתא דר' שמעון לא נסיב מהאי קרא תלמודא אלא לשעת איסור הצמות שהוא בלא תעשה ובפרק פרת חטאת א' רבא טעמיה דר' שמעון דקאמר במתניתין שמחוסר זמן חייב בלא תעשה מיהא מתניתא דתניא ר' שמעון אומר מנין לשוחט את הפסח צומת יחיד חימת אי נימא אחר חלות כרת נמי נחייבו אלא לאו קודם חלות דהיה ליה מחוסר זמן ודחינן ליה לא לעולם אחר חלות ובשעת היתר צמות ומאי איסור צמות איסור צומת לו והתר צומת לחזירו ועל הא דחיתא דרבא ודאי פ' ר' וסא כבר מוקמי לה בירושלמי כגון ששחטו משש שעות ונמעלה שלא לשמו בשעת היתר צומת ולמה שלא לשמו שלא תאמר שלמים הן וכן כשרים ולא סגי בלא תירוצן זה דתרינו בני מערבא דהא קי"ל אין צין צומת יחיד לצומת צבור אלא פסחים ותרתינן כעין פסחים וחובות הקבוצה לכן זמן ואם כן הא פסח איסור צומת יחיד אפילו בשעת היתר צומת כאשר קרבנות צבור ומאי שנא פסח ומאן זבחי צבור דלא מיחייב עליה כרת הלכך לא מתוקם אלא בששחטו שלא לשמו דראוי לשלמים דרבנן פטרי לגמרי ור' שמעון מחייב בלא תעשה אבל אם שחטו צומת יחיד לשמו לאחר חלות אפילו בשעת היתר צומת חייב כרת.

תשובה.

למה חזינו תרצה הקוסיות עלינו ותדבר כל אשר יעלה על לבך קודם שתתבונן צענין דברייך ותראה אם יש בהן ממש או לא קושיא כזו תשאל במדרש הרב ז"ל קל וחומר שיקשה אותה אדם על חזירו אל תכניס עצמך בחיך בספיקות כאלו הסכן נא עמו ושלם לא פסק בפסח אלא כר' שמעון ור' שמעון לא אומר אלא בשעת היתר צומת דתרינן בנזכרים ולא חיבת לן בירושלמי דאגמרא דילן סמיכין ואותן הדברים שאמרת להעמיד דברי הירושלמי שנראה מכללן ומפרטן שאתה סובר שקרבנות צבור שהקריבן צומת יחיד בשעת היתר צומת חייב כרת ולפיכך מאי שנא פסח מהן עד שלא יהיה בו כרת כדאמרת טעות גדולה עד למאד צדברים אילו דבשעת היתר צומת אפילו שחט קרבנות צבור בשוק אין בו חיוב כרת כלל ולא גריעא צומת יחיד משוק ובני הא לא פליגי רבנן כלל דהך מתניתין דתנן אותו ואת בנו ומחוסר זמן וכו' לא חזירו תנאי זה אלא בשעת איסור צומת ולפיכך כדאיתין לפרושי טעמיה דר' שמעון מצריחא דתניא ר' שמעון אומר מנין לזכות את הפסח לא איפשט דתרינן להאי צריחא בשעת היתר צומת והאי דתני אסור צומת אסור צומת לו והתר צומת לחזירו קאמר והאי תירוצא לא דחיי ומסקנא דגמ' הוא ועליה סמיכין וליכא מאן דסליק אדעתיה דבשעת היתר צומת יש חיוב כרת על הקרבה בחוץ כל שכן צומת יחיד כלל חוץ מכבודך דמשה ערובה היא דקדשים בשעת היתר צומת אין בהקרבן בחוץ כרת כלל ואפילו הקדישן בשעת איסור צומת דתנן כל הקדשים שהקדישן בשעת איסור צומת והקריבו בשעת היתר צומת הרי אלו צעש ואין בהן לא תעשה ובסדיו איפרש בגמרא דאם הקדישן בשעת היתר צומת והקריבן בשעת היתר צומת פטור מכלום וכל הקדשים אמרינן לא שנא קרבנות צבור או קרבנות יחיד ולולי שכתב בפסח בלא תעשה וכו' לא היה בו בשעת היתר צומת אפילו לאו והיינו דאמא ר' שמעון בצריחא לאשמועינן דפסח בלחוד חייב עליה ולא פליגי רבנן עליה בפסח כלל.